
tek boyuttan çok boyuta

ENİS ÜSER

Son yıllarda ortaya çıkan “Çevre Sorunları” tartışmalarını üç boyutta ele almak gerekli olmaktadır. Bir yanda günlük hayatımızda her an karşımızda olan, diğer yanda uluslararası pazar rekabetlerine konu olan bu sorun ister gelişmiş veya azgelişmiş ülkelerde olsun, ister kapitalist veya sosyalist sistemde olsun temelde, hiç olmazsa en az iki boyutu ile, bütün insanlığın sorunudur. Sorunun herkesi ilgilendiren bu iki boyutu teknik ve düşünsel boyutlar olup, diğer üretim tarzı ile ilgilidir, dolayısı ile politiktir.

*
**

Kaynakların sınırlı oluşu, her üretim faaliyetinin aynı zamanda bir tüketim faaliyeti olması, yıllar boyu farkına varılmayan “kirliliğin” bir anda gözler önüne çıkışı teknolojiye bu sahada yeni görevler yüklemiştir. Teknolojinin görevi burada, bir yandan eski üretim süreçlerinin yerine daha az zararlı olanını koymak, diğer taraftan “kirleri” ortadan kaldırmak olmaktadır.

Bugün çevre sorunları inşaat mühendisliği içinde yeni bir iş bölümüne gidilerek “Çevre Mühendisliği” dalının gelişmesine neden olmuştur. Önceleri diğer inşaat mühendisliği dallarına bağlı olarak master programları seviyesinde başlayan gelişme şimdi apayrı bir örgütlenme ile yeni bir bilimsel saha meydana getirmiştir. Şu anda ülkemizde özellikle suların kirlenmesine ilişkin kimya ve mühen-

dislik konularını ele alan, fakat sanayileşmenin hızlanması ile birlikte makina mühendislerinin de hava kirlenmesi v.b. gibi konularını ele alacağı bir gelişme içerisindeyiz.

Gelişmiş ülkeler eğitim düzeyindeki hazırlıklarını hemen hemen tamamlamışlar ve yeni teknolojileri önerebilir hale gelmişlerdir.

*
**

Bugün hem sanayileşmiş hem de sanayileşmemiş ülkeler açısından çevre sorunları görmezlikten gelinemeyecek bir olgudur. Her ne kadar gelişmiş ekonomiler çevre kirlenmesinin ana kaynağı ise de, bu durumun yarattığı yeni kararlar alma zorunluluğu azgelişmiş ülkeleri de etkilemektedir; örneğin çevreyi kirleten üretim birimlerinin bundan böyle az gelişmiş ülkelerde kurulmasına çalışılması gelişmiş ülke halklarının gösterdiği tepkilerin bir sonucu olmaktadır. Bu tepkilerin gittikçe artması gelişmiş ekonomilerin üretim ile birlikte bunun yaratacağı kirlenmeyi de beraber düşünmesini zorunlu kılmaktadır.

Ancak kirlenmenin önlenmesi yolunda atılacak her adım ürün maliyetlerinin artması demek olacağından firmalar böyle kararlara uymamakta direnmektedirler. Bu yüzden gelişmiş ülkeler pazar kaybı anlamına gelecek böyle bir maliyet artışından kendilerini koruyabilmek için bunu diğer ülkeler ile birlikte uygulamaya koymayı şart olarak öne sürmektedirler. Burada güdülen amaç sanayileşmenin istenmeyen bir şey olduğunu belirterek, kalkınmanın önlenmesine kadar varabilmektedir. Birleşmiş Milletlerin Stockholm'de topladığı **"Çevre Sorunları Konferansı"** farklı görüşlerdeki gelişmiş ve azgelişmiş ülke temsilcilerinin bu konudaki tartışmalarına sahne olmuştur.

*
**

Konunun önümüze serdiği en önemli nokta ise hiç şüphesiz düşünsel alanda yaratılan yeni ufuklardır. İnsanoğlu günümüze gelinceye değin kendi dar çevresinin ötesini düşünmemiştir. Teknolojik gelişmenin yarattığı karmaşıklık bu dar görüşe son vermiş ve insana dünyasının bir bütün olduğunu hatırlatmıştır.

Bugün kısaca "Sistem Düşüncesi" olarak adlandırılan, günümüze gelinceye değin diyalektik, parça - bütün, sibernetik sistem düşünceleri olarak geliştirilen evreni bu yeni kavrayış biçimi, şimdi salt düşünce alanından alınıp günlük sorunlara uygulanmaya çalışılan operasyonel formülasyonlar haline getirilmeye başlanmıştır. Bu çabaların en çok bilineni Roma Klübünün teklifi üzerine bir Amerikan Üniversite grubunun dünyanın kaynak kullanımının geleceği üzerine geliştirdiği modeldir.

Operasyonel olma çabaları her gün daha da artmaktadır. Bu gelişmenin yarattığı yeni bir mühendislik dalı olan "Sistem Mühendisliği" Türk Üniversite öğrencilerinin de ilgi duyduğu, kendilerini yetiştirdiği bir mühendislik dalıdır.

Hegel tarafından ilk defa diyalektik düşünce olarak ortaya atıldığından beri geçen süre içinde sistem düşüncesinin geliştirilmesi, kabul edilmesi ve operasyonel yöntemlerin bulunmasına girişilmesi konusunda Çevre Sorunlarının, kendi olumsuz yönüne karşın, katkısı büyük olmuştur. Bundan böyle insanoğlu davranışlarını ve amaçlarını belirlerken dünyasını daha geniş bir perspektif içinde görmek zorunluluğunu duyacaktır.

*
**

Dergimizin **"Çevre Sorunları"** sayısını hazırlarken bu bakış açısını göz-önüne aldık ve üç boyutu konu alan yazılar koymaya çalıştık.